

REPORTAGE

TEKST TEKST RICHARD HASSINK

BEELD FRED VAN DIEM

De klassen zijn met vijftien leerlingen kleiner, de problematiek is groter. Leerkrachten in het speciaal onderwijs, cluster-4, helpen leerlingen te ontdekken wat ze kunnen.

.....

*Speciaal
onderwijs
vereist humor,
lef en
dikke huid*

.....

Maandagmorgen, kwart over tien. In groep 4 van de Ommezwaai, een school voor speciaal onderwijs in Arnhem, gebeurt van alles. Terwijl juf Marjolein een groepje van vier leerlingen begeleidt bij het lezen, bekommert onderwijsassistent Bonnie zich om een onrustige leerling die al een kwartier zuchtend en steunend op zijn stoel zit te draaien. Vrijwel tegelijkertijd krijgen twee leerlingen, een meisje en een jongen, ruzie. De een vindt dat de ander vals speelt met de zandloper die ze gebruiken bij een zelfstandige leesopdracht. Er wordt wat geduwd en getrokken en Bonnie neemt de jongen mee naar de gang. Het lijkt alsof de ruzie juf Marjolein is ontgaan, maar als ze tussendoor aan het meisje vraagt haar gum op te rapen die ze boos heeft weggegooid, blijkt dat ze alles heeft gezien. Tien minuten later zitten de twee kempfanen gebroederlijk naast elkaar te lezen aan een lessenaar, alsof ze de beste vrienden zijn. Een situatie als deze komt ook voor in het regulier onderwijs, maar je loopt net even wat meer kans zo iets mee te maken als leerkracht in het speciaal onderwijs, cluster-4, voor leerlingen met gedrags- en psychische

stoornissen. “Ik heb in mijn groep leerlingen met een breed scala aan stoornissen”, vertelt Marjolein Meijers even later in de vergaderruimte van de Ommezwaai. “Zo zijn er kinderen met hechtingsstoornissen maar ook met autisme, odd, adhd en Tourette.”

Zorgt dat er niet voor dat je de hele dag politieagent moet spelen? “Absoluut niet”, zegt Meijers, “ik ben hier om kinderen handvatten aan te reiken om in de maatschappij goed te functioneren. Belangrijk is het een goed pedagogisch klimaat te scheppen. Als je die basis hebt, kun je ver komen met leerlingen, zowel didactisch als gedragsmatig.” Meijers koos voor een baan in het speciaal onderwijs nadat ze haar lio-stage in het speciaal onderwijs had gedaan. “Voor mij is dit een heel bewuste keuze geweest. Ik wil verder kijken dan het negatieve gedrag. Soms is dat wel een puzzel en duurt het best een tijd voordat je die puzzel samen met het team en de ouders hebt opgelost.”

VANUIT HET HART

Ook haar collega van groep 8b, Iris Klijntjes, koos vanuit haar hart. “Ik ben heel geïnteresseerd in de ontwikkeling van kinderen, vooral als die ontwikkeling niet soepel verloopt. Het is zo mooi als je uiteindelijk doordringt tot een leerling en hem laat ontdekken wat hij allemaal kan.” Beide leerkrachten geven aan dat luisteren, observeren en reflecteren op de eigen rol daarbij de belangrijkste dingen zijn. Klijntjes: “In het onderwijs zijn we gewend kinderen te vertellen hoe het allemaal moet en niet moet. Op deze school doen we vaak een stapje terug om te achterhalen wat er precies gebeurt en vooral wat een kind nodig heeft.”

Onderwijsassistent Bonnie Papadopoulou praat met een jongen die zojuist ruzie heeft gemaakt in de klas.

Volgens Liesbeth Smallegange, directeur bij de Ommezwaai, zijn mensen die in het speciaal onderwijs werken stuk voor stuk positief ingesteld. “Een zeurcultuur kennen we hier niet. Verder geldt dat persoonskenmerken bepalen of iemand het hier als leerkracht redt. Natuurlijk zijn vaardigheden en kennis van psychopathologie belangrijk maar veel belangrijker is het dat je goed kunt relativeren, dat je een gezonde dosis humor meebrengt en dat je lef hebt.” Verder moet een leerkracht gestructureerd kunnen werken zonder een controlfreak te zijn, vindt Smallegange. “Ik druk mijn collega’s altijd op het hart dat ze elke dag

‘Ik wil verder kijken dan het negatieve gedrag’

klaar moeten zijn voor interactie met de kinderen door precies te weten wat ze die dag gaan doen en hoe ze het gaan aanpakken. Tegelijkertijd moeten ze flexibiliteit tonen als blijkt dat het even niet loopt zoals verwacht.”

STRUCTUUR

Structuur is sowieso heilig op de Ommezwaai. Zo is het rooster voor de hele week gelijk: vijf dagen van kwart voor negen tot kwart over twee. Dat geldt ook voor de klassen die allemaal ongeveer hetzelfde zijn ingericht. “Die inrichting is heel basaal”, zegt Smallegange. “De klassen stralen een bepaalde rust en netheid uit. Dat moet ook, want als het ergens een zootje is, is het heel makkelijk om er een nog groter zootje van te maken. Dat willen we voorkomen.” Ook in de dagindeling zit veel structuur, vult Meijers aan. “Ik gebruik picto’s om ’s ochtends meteen al inzicht te

Juf Marjolein Meijers van de Ommezwaai, een school voor speciaal onderwijs in Arnhem beweegt veel met haar groep 4, omdat haar leerlingen onrustig zijn.

geven in wat we die dag gaan doen, maar eigenlijk deel ik de dag altijd hetzelfde in. En aangezien ik veel bewegingsonrust in de klas heb, bouw ik ook standaard bewegingsactiviteiten in zoals commando pinkelen of een stoelendans.” De Ommezwaai werkt met een beloningssysteem dat voorin de klas op een bord wordt bijgehouden. Verder worden kinderen klassikaal geprezen voor het ►

Om half elf mogen de vijftien kinderen uit groep 4 van juf Marjolein iets eten. Op de achtergrond onderwijsassistent Bonnie Papadopoulos.

goede gedrag, en worden ze een-op-een aangesproken als het gedrag te wensen overlaat. Smallegange: “Ook zijn leerkrachten consistent en consequent. Het kan niet zo zijn dat je de ene dag iets wel goed vindt en de volgende dag niet. Wat dat betreft moet je betrouwbaar en voorspelbaar zijn. Dan weet een kind waar hij aan toe is.” Is er iets wat je nooit moet doen als je voor de klas staat in het speciaal onderwijs? Klijntjes hoeft niet lang na te denken. “Niet jezelf zijn. Als jij een toneelstukje opvoert, dan prikken leerlingen daar heel snel doorheen. En dan ben je ze ook meteen kwijt, omdat de vertrouwensband daarmee weg is en dat is de basis van je relatie.”

VREEDZAME SCHOOL

De Ommezwaai opereert volgens de principes van de Vreedzame School waarin leerlingen geleerd wordt op een positieve en zorgzame manier met elkaar om te gaan. Dat werkt goed, vindt Klijntjes. “We hebben samen met de leerlingen afgesproken hoe we met elkaar omgaan. Wat nu weleens gebeurt is dat een leerling die een grote mond tegen mij opzet, gecorrigeerd wordt door een medeleerling.” Smallegange vult aan: “Het komt zelfs voor dat leerkrachten die zich niet aan de afspraken houden, op de vingers getikt worden door leerlingen.”

Agressie en woede komt overal voor, ook in het speciaal onderwijs. Smallegange maakte na twintig jaar basisonderwijs de overstap naar het speciaal onderwijs. De eerste jaren stond ze voor de klas. “Ik weet nog goed dat ik meteen al in het begin een keer flink werd uitgescholden door een leerling. Hij dreigde zelfs: ‘Mijn vader trekt je kop van je romp’. Dat had ik nog nooit meegemaakt en het maakte indruk. Zaak is

‘Als je het eerste jaar doorkomt, dan gaat het goedkomen’

dat je het je dan niet persoonlijk aantrekt, al is het wel tegen jou gericht. En dat je een leerling duidelijk maakt dat je het gedrag afkeurt, maar niet hem als persoon. Dat is een belangrijke nuancering.” Ook Meijers heeft in haar prille loopbaan al het een en ander meegemaakt. Zo gooide laatst een leerling een stoel door de klas. “Ik heb haar toen meteen uit de klas gehaald en ben met haar gaan praten. Toen bleek dat ze tijdens de les herinnerd werd aan

een traumatische ervaring uit het verleden waardoor ze buiten zinnen raakte.” Meijers en Klijntjes liggen ’s nachts nooit wakker van dingen die ze op school meemaken. “Een dikke huid is wel handig in dit werk”, zegt Meijers, “en verder bespreek ik – voordat ik naar huis ga – zorgen en onderbuikgevoelens met mijn collega’s.” Ook dat is een groot verschil met het reguliere onderwijs, licht Smallegange toe. “We werken hier met een multidisciplinair team met daarin gedragswetenschappers, een creatief therapeut, een schoolmaatschappelijk werker, een logopedist, enzovoorts. Dit werk doe je samen en dat houd ik mijn leerkrachten altijd voor. Het is niet erg als het jou niet lukt met een bepaalde leerling, als het ons maar lukt.” Werken in het speciaal onderwijs vraagt veel van een leerkracht, stelt Smallegange. “De klassen zijn met maximaal vijftien leerlingen kleiner, maar de problematiek is groter. Als een oudere leerkracht hier solliciteert zonder specifieke ervaring met dit type onderwijs dan heb ik wel mijn twijfels. De kans is groot dat zo iemand het niet redt. We hebben wel mensen gehad die na een aantal weken zeiden: Dit is het niet. Maar als je het eerste jaar doorkomt, dan gaat het goedkomen. Het tweede jaar wordt leuker en in het derde jaar ga je echt dingen toevoegen.” ■